

Tue.31 Oct 2023

۱۵ ربیع‌الثانی ۱۴۴۵ - سال‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌

شماره ۲۳۴۷

۸ صفحه - ۵۰۰۰ تومان

www.forsatnet.ir

یادداشت

دولت یا توسعه؟

خالد تولکی – جامعه‌شناس

خاندان قزاقی، تهران، دهه ۱۹۰۰ میلادی

افسانه‌ها در بارهٔ جنگ جهانی دوم، «توسعه»

بعدهاز جنگ جهانی دوم، «توسعه» مهمترین آرمانی بود که مورد توجه دولت – ملت‌ها و نهادهای بین‌المللی قرار گرفت؛ تا آنجا که برای دستیابی به آن به هر طریقی توسل می‌جستند. نزدیک به یک سده است که همه از توسعه و مزایای آن سخن می‌گویند؛ از سیاستمداران گرفته تا فعالان اجتماعی و کارشناسان دانشگاهی، توسعه را مطلوب می‌دانند و تحقق آن را برای بقا و تداوم جامعه ضروری تلقی می‌کنند.

در این سال‌های طولانی، اندیشه توسعه چنان فراگیر شده است که از یک سو، یکی از دغدغه‌های اصلی بسیاری از متخصصان رشته‌های علمی دانشگاه‌ها مانند اقتصاد، جامعه‌شناسی، علوم سیاسی و… و از سوی دیگر، تمامی تلاش کارشناسان و مجریان برنامه‌های دولتی معطوف به چیستی و چگونگی دستیابی به توسعه است. برخی بسر اولویت و نقش بی‌بدیل جامعه مدنی، فرهنگ، ارزش‌ها و سرمایه اجتماعی در تعریف و تعیین خط مشی توسعه تأکید دارند و بعضی دیگر از ضرورت تدوین برنامه‌های خرد و کلان توسط دولت دفاع می‌کنند و نقش اصلی را به دولت می‌سپارند. اتفاق نظر بر اهمیت توسعه از آنجا ناشی می‌شود که این باور – تا حد زیادی – پذیرفته شده است که گشودن چشم‌اندازی روشن در زمینه حفظ محیط زیست، رفع فقر و نابرابری، برقراری عدالت، دموکراسی، اعتماد متقابل، اشتغال، دسترسی به آموزش همگانی، نظام سلامت و… در گرو دستیابی به توسعه است.

ادامه در همین صفحه

فرصت امروز

برای کسب و کار آفرینی



چرا تصویب احکام قانونی متعدد

منجر به بهبودی محیط کسب و کار نشد؟

بن‌بست سیاست‌گذاری کسب و کار

دولت یا توسعه؟

وزیر سنگاپور بود. وی تا پایان عمر به مدت بیش از سه دهه همچنان در سمت رهبری حزب حاکم و سمت‌هایی مانند وزیر ارشد در کابینه رهبری می‌یابد. در این سنخ از دولت، اقتدارگرایی از آن جهت توجیه می‌شود که ممکن است در یک وضعیت دموکراتیک، برخی از نیروهای اجتماعی و سیاسی تلاش کنند بر سر راه توسعه- به ویژه برنامه‌هایی که نیاز به زمان و تغییرات فرهنگی و اجتماعی دارند – اختلال ایجاد نمایند؛ علاوه بر این، با توجه به اینکه احتمالا بخشی از برنامه‌های توسعه زمانبر باشند و در نتیجه موجب ناراضیاتی مردم شوند، در یک نظام سیاسی توسعه‌گرا، حاکمان بر این باورند که نتایج عینی توسعه به تدریج و در میان‌مدت، ناراضیاتی‌ها را کم‌رنگ می‌کند و مردم را با برنامه‌های توسعه هماهنگ می‌کند.

از دیگر پیش‌فرض‌های این نظریه این است که در کشورهای توسعه‌نیافته، دولت با ویژگی‌های مختلف و متفاوت وجود دارد، در این میان تنها دولت‌هایی می‌توانند اهداف توسعه‌ای را محقق سازند که دست‌اندرکارانش توسعه‌گرا باشند. به عبارت دیگر، هر دولتی توانایی جهت‌دهی به روند توسعه را ندارد

و برخی از دولت‌ها خود می‌توانند به مثابه مانع توسعه عمل کنند. یا این اوصاف، این پرسش پیش می‌آید که ویژگی‌های یک دولت توسعه‌گرا چیست؟ **ویژگی‌های دولت توسعه‌گرا** اندیشمندان مختلفی مانند لفتویچ، اوانز، جانسون، کوهلی، واید و… ویژگی‌های متعددی برای این دولت برشموده‌اند: دولت توسعه‌گرا، نوع خاصی از دولت است که عمدتاً نخبگان توسعه محور در آن به قدرت می‌رسند، آن را اداره و جهت‌گیری‌های دولت را معین می‌کنند. این نخبگان برای دستیابی به توسعه، نسبت به تأسیس دولت متمرکز و اقتدارگرا اقدام می‌کنند. پس از جنگ جهانی دوم، بسیاری از دولت‌ها توسعه‌محور بوده‌اند، اما صرفاً بخش اندکی از آنها توسعه‌گرا به شمار می‌آیند. برای نمونه می‌توان به سنگاپور اشاره کرد. یکی از مهم‌ترین دیدگاه‌های «لی کوانیو»، رهبر توسعه‌گرایی که امکان دستیابی سنگاپور را به توسعه تحقق بخشید، این است که دموکراسی را ارزشی جهان‌شمول نمی‌داند، اعتقادی به آزادی‌های فردی و سیاسی ندارد و توصیه می‌کند، دموکراسی برای کشورهایی که با مفاهیم مرتبط با آن بیگانه هستند و قابلیت پذیرش دموکراسی را ندارند، نباید به آنها تحمیل شود. «کوانیو» از سال ۱۹۵۹ تا ۱۹۹۰ نخست

دست یابند به بوروکراسی سالم و کارآمد نیاز دارند. تمامی دولت‌های توسعه‌گرا واجد این ویژگی بوده و از آن بهره گرفته‌اند. «اوانز» معتقد است دسترسی به توسعه صنعتی مستلزم این است که بوروکراسی دولتی از منافع کسب و کار مستقل و بر منافع ملی متمرکز باشد. دولت توسعه‌گرا برای دستیابی به توسعه به نهادها و نیروی انسانی منظم و قدرتمند که بتوانند برنامه‌های توسعه را به خوبی اجرا کنند، نیاز دارد. اصولاً یکی از موانع اصلی توسعه در بسیاری از کشورها، فقدان این عامل بوده است. به عبارت دیگر، بدون وجود یک نظام بوروکراتیک و سالم و کارآمد، امکان توسعه و تحقق اهداف نخبگان توسعه‌محور فراهم نمی‌شود و بسیاری از منابع کشور و نظام سیاسی به هدر می‌رود.

در دولت‌های توسعه‌گرا توجه چندانی به جامعه مدنی نمی‌شود، در نتیجه ضعف جامعه مدنی، یکی از ویژگی‌های اصلی این دولت‌ها به شمار می‌آید و از آن به عنوان یک فرصت بهره می‌گیرند. فعالان مدنی ممکن است استقلال نسبی یا ثبات اقتصادی برنامه‌های توسعه‌ای دولت را زیر سوال ببرند و از این جهت دولت‌های توسعه‌گرا روی خوش چندانی به جامعه مدنی نشان نمی‌دهند. جامعه مدنی قوی ممکن است دولت را بسا چالش‌هایی مواجه به امر توسعه باز دارد. در نتیجه دولت توسعه‌گرا خود بخشی از دغدغه‌ها و مطالبات جامعه مدنی را مورد توجه قرار می‌دهد. اندیشمندانی مانند «کیچر» و «هنلی» که در مورد دولت توسعه‌گرا تحقیق کرده‌اند بر این باورند برنامه‌های توسعه‌گرایانه دولت در جنوب شرقی آسیا از آن جهت موفقیت حاصل کرد که سیاست‌های حامی کشاورزان و اقشار فقیر جامعه را به مرحله اجرا درآورد و تعداد بیشتری از مردم از مزایای آن بهره‌مند گشتند.

حاکمیت طولانی مدت یک حزب در رأس قدرت، یکی دیگر از ویژگی‌های دولت‌های توسعه‌گرا به شمار می‌آید. «لفتویچ» بر این باور است که دموکراسی، پیش‌نیاز توسعه نیست و رابطه معناداری میان این دو وجود ندارد. وی برای اثبات ادعای خویش به تجربه توسعه در کشورهایی که دولت توسعه‌گرا داشته‌اند، اشاره می‌کند. کشورهایمانند کره جنوبی، مالزی، سنگاپور و چین نمونه‌هایی هستند که توانسته‌اند رشد و توسعه اقتصادی را تحقق ببخشند، اما در هیچ کدام دموکراسی وجود نداشته است. حکومت ژنرال «پارک چونگ‌هی» ۱۸ سال

ورود سرمایه حقیقی به بازار سهام پس از ۲ هفته

صعود بورس ۲ برابر شد

فرصت امروز: شاخص کل بورس تهران در معاملات روز دوشنبه، دو برابر روز یکشنبه رشد کرد. شاخص کل در دومین روز هفته ۱۰ هزار واحد بالا آمد و دیروز در سومین روز هفته بیش از ۲۰ هزار واحد صعود کرد. شاخص کل بورس یا این صعود ۲۰ هزار واحدی به سطح ۲ میلیون واحدی نزدیک‌تر شد. جریان خروج پول حقیقی نیز پس از ۹ روز معاملاتی بالاخره متوقف شد و…

۴

قیمت‌گذاری دستوری موجب بازی دو سر باخت برای مردم و خودروسازان شده است

بزنگاه عبور از قیمت دستوری

فرصت امروز: با وجود اینکه تحریم‌ها، تاکار آمدی‌های مدیریتی و مافیای خودرو در شکل‌گیری وضعیت نابسامان فعلی در صنعت خودروسازی ایران نقش دارند، اما اصلی‌ترین نقش را سیاست‌های دستوری در اقتصاد ایران و صنعت خودرو ایفا می‌کند؛ تا جایی که مهمترین عامل زیان‌دهی خودروسازان و پایین آمدن محسوس کیفیت خودروها در همین سیاست قیمت‌گذاری دستوری است که از سال ۱۳۹۱ دامن صنعت خودروسازی کشور را گرفته است؛ از یک طرف، فضای انحصاری خودرو در کشور بهانه مناسبی برای شورای رقابت جهت اتخاذ سیاست قیمت‌گذاری دستوری است و از طرف دیگر، خودروسازان ادعا می‌کنند که با برداشتن قیمت‌گذاری دستوری همانا قیمت بالای بازار آزاد و تلاطم‌های مقطعی بازار خودرو فروکش خواهد کرد. در واقع، خودروسازان مهمترین عامل در این زمینه را حضور نهادی مانند شورای رقابت در فرآیند قیمت‌گذاری خودرو می‌دانند که بدون توجه به هزینه‌های تحمیلی و همچنین قیمت تمام شده خودرو صرفاً براساس فرمول خود اقدام به قیمت‌گذاری خودرو می‌کند.

با این وجود، به دلیل ظرفیت محدود خودروسازان در شرایط کنونی برای عرضه خودرو، حذف قیمت‌گذاری از بازار خودرو بدون در نظر گرفتن اقتضائات پیشینی، سیاست کم‌ریسکی نخواهد بود و حتی ممکن است به بدترشدن شرایط دامن بزند. بنابراین در مورد بازار خودرو، اصلاح نظام قیمت‌گذاری باید به صورت علمی و محتاطانه و با…

۲

مشارکت ۴ برابری مردان نسبت به زنان در تابستان ۱۴۰۲

بیکاری در کدام دهک بالاتر است؟

۴

مدیریت و کسب و کار

چرا مشتریان به کسب و کارها اعتماد ندارند؟

اعتماد عنصر اصلی هر رابطه اجتماعی محسوب می‌شود. فرقی ندارد محور بحث ما رابطه میان دو دوست صمیمی باشد یا شرکای تجاری، در هر صورت وقتی اعتماد را فاکتور بگیریم، دیگر چیزی باقی نمی‌ماند. این دقیقاً همان بلایی است که این روزها سر خیلی از کسب و کارها آمده است. بی‌شک شما هم بارها و بارها در بازار با کسب و کارهایی رو به رو شده‌اید که مشتریان حتی سر سوزنی هم به آنها اعتماد ندارند. تا اینجا همه چیز طبیعی به نظر می‌رسد. خب گاهی اوقات بعضی از برندها بدشانس هستند. قضیه از جایی حساس می‌شود که متوجه شویم این روزها ذهنیت اولیه مشتریان بی‌اعتمادی به برندهاست، مگر اینکه خلافش ثابت شود! مشتریان معمولاً برای اینکه دست به جیب شده و خریدشان را نهایی کنند، سختگیری زیادی به خرج می‌دهند. این امر باعث می‌شود برخی از کارآفرینان خیلی زود به سیم آخر زده و نسبت به بی‌اعتمادی مشتریان…

تداوم می‌یابند، در این مدت مجلس شورای ملی منحل می‌شود و نظامیان بخش عمده‌ای از مراکز قدرت را در دست می‌گیرند. در مالزی و سنگاپور نیز کم و بیش چنین شرایطی حاکم بوده و در برنامه‌ریزی برای توسعه، دموکراسی در اولویت نبوده است. به طور خلاصه، در این سنخ از دولت برای دستیابی به توسعه، وجود سیاست توسعه‌ای شفاف، اهمیت بیشتری از دموکراسی دارد.

پیامدهای احتمالی دولت توسعه‌گرا

در بررسی ویژگی‌های دولت توسعه‌گرا، کشورهایی که تلاش کرده‌اند بسا بهره‌گیری از این مدل به توسعه برسند و با شکست مواجه شده‌اند، کم نیستند. واقعیت آن است که مسیر دستیابی به توسعه از طریق دولتی توسعه‌گرا چندان مطمئن و حتمی نیست. کشورهای فراوانی از جمله ایران، نمونه‌های عینی از تلاش برای توسعه از مسیر دولت توسعه‌گرا بوده‌اند، اما در نهایت با شکست مواجه شده‌اند. پرسشی که پیش می‌آید، این است که این گونه از دولت به چه قیمتی باید برنامه‌های توسعه خود را به پیش بربرد؟ در کره جنوبی هزاران نفر از طبقه کارگر سرکوب می‌شوند و در دوران «پارک چونگ‌هی»، توسعه اقتصادی به قیمت قربانی شدن بخش عمده‌ای از طبقه کارگر تحقق یافت، در سنگاپور و مالزی، فعالیت احزاب رقیب حزب حاکم محدود می‌شود و جای‌جایی قدرت غیرممکن می‌شود و… برای کسانی که منتقد توسعه در معنای عामش هستند و آن را فریبی بیش نمی‌دانند، آیا این حجم از سرکوب و خفقان برای رسیدن به توسعه موجه است؟ آیا واگذاری زمام امور به دیکتاتورها و ژنرال‌ها به بهانه دستیابی به توسعه، ریسک بزرگی نیست که با تضعیف جامعه مدنی و حذف مخالفان ممکن است منجر به دولت یغماگر، رانتیر و… شود و هزینه‌های فراوانی را به جامعه تحمیل کنند.

وقتی توسعه سیاسی یا دموکراسی اولویت خود را در فرآیند توسعه از دست بدهد و توسعه اقتصادی تقدم یابد، آیا این بدان معنا نیست که اصولاً توسعه به رشد اقتصادی تقلیل می‌یابد و توسعه پایدار و همه‌جانبه ناپدیده گرفته می‌شود؟ نکته قابل توجه دیگر، این است که در این نظریه آیا دولت مهتر است یا توسعه؟ آیا با کوچک‌ترین لغزش در حکمرانی و ناکامی در دستیابی به اهداف توسعه‌ای، وجه دیکتاتوری حکومت برجسته نمی‌شود و سیاست سرکوب جایگزین سیاست توسعه نمی‌شود؟

به‌خود اختصاص داده‌اند. بالاترین میزان درآمد خالص خانوار بر حسب وضع شغلی در سال گذشته به خانوارهای شهری کارفرمایی و پس از آن کارکنان مستقل اختصاص دارد و در رتبه بعدی هم افراد مزدبگیر و حقوق‌بگیر عمومی، تعاونی و پس از آنها حقوق‌بگیران بخش خصوصی جای گرفته‌اند

و کمترین میزان درآمد هم به کارکنان فامیلی بدون مزد مشخص و افراد غیرشاغل اختصاص داشته است.

نگاه

«حسین عبده تبریزی» بررسی کرد

چشم‌انداز دلار تا پایان ۱۴۰۲

«حسین عبده تبریزی» با بیان اینکه اگر علائم بیشتری از کاهش تنش‌های بین‌المللی مشاهده شود، نرخ ارز در پایان سال ۱۴۰۲ و به‌رغم رشد نقدینگی در حد سال گذشته ممکن است در محدوده پایین‌تر از تورم باقی بماند، گفت: جهش قیمت ارز تا پایان سال نداریم.

این اقتصاددان در پاسخ به این پرسش که آیا با توجه به اهمیت تحولات بازار ارز در اقتصاد ایران، تا پایان سال شاهد جهش نرخ در بازار ارز خواهیم بود و پیش‌بینی شما از وضعیت قیمت ارز تا پایان سال ۱۴۰۲ چیست؟ گفت: به طور کم و بیش همیشه فشار برای افزایش نرخ ارز در حد رشد نقدینگی وجود دارد، اما نظام جمهوری اسلامی در سال ۱۴۰۲ انتخابات مجلس را پیش رو دارد و طبعاً بسیار علاقه‌مند است که سال را با آرامش بگذرانند. جهش نرخ ارز به معنای افزایش ناگهانی قیمت همه کالاها و خدمات است و این چیزی است که دولت به‌ویژه در این سال به شدت می‌خواهد از آن اجتناب کند. به گفته «عبده تبریزی»، یکی از متغیرهای عمده برای برقراری آرامش، کنترل نرخ تورم و مهمتر از آن، کنترل نرخ ارز است. هر نوع جهش ارزی بسیار تنش‌زاست. بنابراین دستور کار دولت در این زمینه روشن است. اگر دولت ارز فراوان داشت، از همین حالا شروع به دفاع از قیمت جاری ارز و حتی تلاش برای کاهش آن می‌کرد. اما در حوزه ارز، دست دولت خیلی باز نیست. در عین حال، تنگدستی ارزی دولت بدان معنا نیست که در ماه‌های پیش رو برای کنترل نرخ ارز از همه توان خود و کشور استفاده نکند.

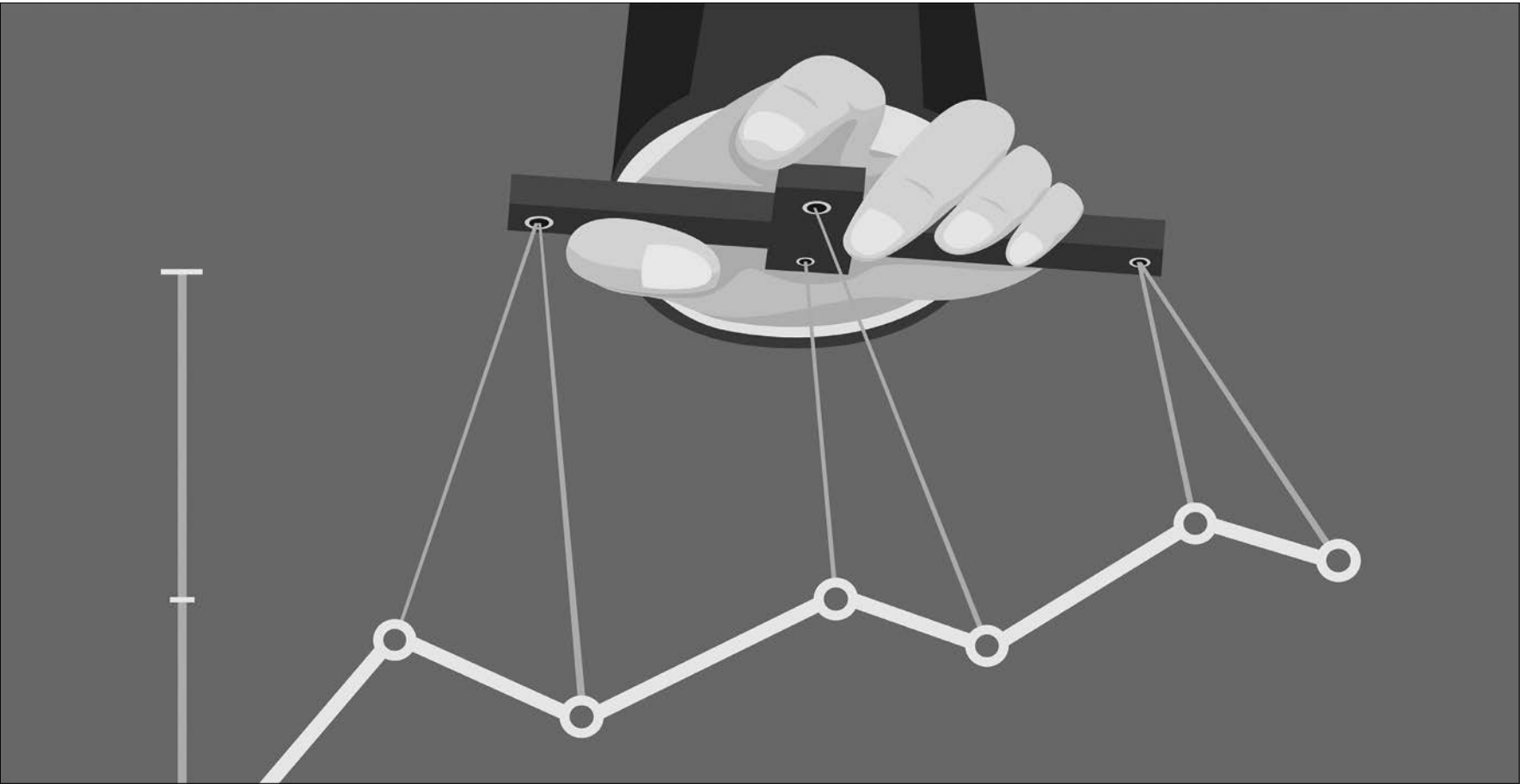
او در گفت‌وگو با هفته‌نامه «تازه‌های اقتصاد» توضیح داد: اگر این دو وجه موضوع را در نظر بگیریم، به شرط آنکه علائم بیشتری از کاهش تنش‌های بین‌المللی مشاهده شود (از قبیل حفظ علائم بهبود روابط با عربستان و عدم‌صدور قطعه‌نامه جدید در آژانس بین‌المللی انرژی علیه ایران در مدت زمان باقی‌مانده از سال) نرخ ارز در پایان سال ۱۴۰۲ و به‌رغم رشد نقدینگی در حد سال گذشته، ممکن است در محدوده‌های پایین‌تر از نرخ تورم باقی بماند. بنابراین جهش قیمت ارز فعلاً متصور نیست. در مورد توصیه به سیاستگذار پولی، طبعاً بانک مرکزی به خوبی می‌داند که قیمت‌های ارز در میان‌مدت همواره بر حسب کمیت‌های پولی تعریف می‌شود؛ در ایران نیز همین متغیرها در تعیین قیمت ارز تعیین‌کننده است. ۴۵ سال است که قیمت ارز به استثنای وقفه‌های کوتاه، سیر صعودی داشته است؛ چراکه نقدینگی به دلایلی چون کسری‌های عمده بودجه دولت، بدهی‌های عمده بانک‌ها به بانک مرکزی و بدهی‌های بزرگ شرکت‌های دولتی به بانک مرکزی یا در روزهای خوش صادرات نفت به دلیل فروش ارز زیاد دولت به بانک مرکزی، رشد‌های دائمی داشته است.

این تحلیلگر اقتصادی با بیان اینکه امروز نیز سیاستگذار در اندیشه کنترل متغیرهای پولی است تا از قیمت ارز مراقبت کند، افزود: کنترل همه آن ریشه‌های بروز تورم و افزایش قیمت ارز، در اختیار سیاستگذار پولی نیست. نشانه‌هایی از کاهش تنش‌های بین‌المللی از جمله جنگ در اوکراین و حرکت به سمت احیای برجام می‌تواند نرخ تورم را در ایران پایین بیاورد؛ امری که در اختیار بانک مرکزی نیست. در شرایط فعلی با توجه به وضعیت روابط خارجی جاری ایران، موقعیت برجام و تحریم‌ها، روشن است که متغیر «سیاست» تأثیر اصلی را بر قیمت ارز دارد؛ محدود‌کردن ایران در دسترسی به ارزی که حاصل صادرات پرمشقت آن روزهای کشور است، در کنار گرایش عمده به خروج سرمایه از کشور، عامل عمده افزایش نرخ ارز شده است؛ یعنی فقط متغیرهای پولی کم‌وبیش در اختیار بانک مرکزی نیستند که در شرایط امروز، تغییرات قیمت ارز را توضیح می‌دهند. به عقیده وی، عمده، آن اقداماتی است که ارز کشور را در دسترس قرار دهد و گرایش به خروج سرمایه از ایران را آرام کند. در مورد توصیه بنده به سیاستگذار در زمینه ارز باید عرض کنم که در تمام ۵۰ سال گذشته، دولت‌ها به جای پرداختن به سازوکارهای ایجادکننده تورم و حل مشکلات، با تلاش جهت سرکوب قیمت ارز و ریال سعی کرده‌اند تا آثار مشکلات موقتا پاک شوند. در نهایت، اتخاذ این رویه به انباشت و تعمیق طیف وسیعی از مشکلات انجامیده است.

«عبده تبریزی» با اشاره به کسری بودجه دولت اضافه کرد: کسری ساختاری بودجه در اقتصاد ایران از این سال‌ها شروع می‌شود. نقش دلارهای نفتی در تشدید این کسری بودجه انکارناپذیر است. افزایش مصالح دولت در دوره‌های افزایش قیمت نفت و عدم‌امکان کاهش هزینه و تعهدات دولت در دوره‌های کاهش قیمت نفت، شرایطی را ایجاد کرده که کسری بودجه ساختاری نامیده می‌شود. اثر این کسری بودجه و روش‌های تأمین مالی آن از پایه پولی، چرخ‌خا‌ی را پدید آورده که دلیل اصلی تورم مزمن اقتصاد ایران است. در ایران افزایش قیمت نفت و متعاقب آن عملکرد انبساطی مالی دولت که به طور مستقیم یا غیرمستقیم از فروش ارزهای نفتی تأمین می‌شود، موجب افزایش تقاضا و نرخ تورم شده است. وقتی به علت عرضه بیشتر ارزهای نفتی، نرخ ارز حقیقی کاهش می‌یابد، اقتصاد کشور دچار بیماری هلندی می‌شود. از طرف دیگر، کاهش قیمت نفت اغلب به افزایش نیاز با مواردی جهش نرخ ارز اسمی و نرخ تورم می‌انجامد و حتی در دوره تکانه منفی قیمت نفت، میزان جهش نرخ ارز و سرعت زیاد گذر آن، باعث تشدید فشارهای تورمی می‌شود. از این‌رو نوسانات قیمت نفت و درآمد‌های نفتی، در هر دو دوره کاهش یا افزایش آن، در نهایت به بروز تورم در اقتصاد ایران منجر می‌شود. در ادوار مختلف تاریخی ایران همواره در چنین شرایطی، دولت‌ها به جای رفع موانع کسری ساختاری بودجه و مشکلات نهایی اقتصاد ایران، به مبارزه با افزایش قیمت‌ها پرداخته‌اند و تولیدکنندگان و توزیع‌کنندگان بنگاه‌های خصوصی را به عنوان مقصران اصلی گرانی معرفی کرده‌اند. این سقف برای مدت زمانی ثابت می‌ماند یا کمتر از تورم افزایش می‌یابد. حاصل اعمال این سیاست آن است که کالاهای قیمت‌گذاری‌شده به صورت نسبی ارزان می‌شوند و تقاضای آن کالاهای افزایش می‌یابد. این افزایش تقاضا در حالی اتفاق می‌افتد که تولیدکنندگان نیز با کاهش قیمت‌های نسبی انگیزه افزایش تولید را از دست می‌دهند. این اقتصاددان با تأکید بر اینکه انگیزه‌نداشتن تولیدکنندگان برای افزایش تولید در پاسخ به تقاضا سبب کاهش سهم کالاهای تولید داخلی بازار محصولات می‌شود، گفت: در چنین حالتی، بازار محصول داخلی مختل شده و تخصیص بهینه منابع با مشکل مواجه می‌شود. افزایش سطح قیمت‌ها، در آمد حقیقی خانوارهای آسیب‌پذیر را بیشتر تحت تأثیر قرار می‌دهد؛ این به معنای کاهش توان خانوار برای حضور در بازار محصول و در نتیجه کاهش تقاضا برای کالاها و خدمات از سوی این خانوارهاست. ایجاد تورم و فضای پر‌نوسان نسبت به ایجاد نااطمینانی در بازار هم می‌شود. نااطمینانی، مخاطره سرمایه‌گذاری را به شدت افزایش می‌دهد. در فضای پرخطاره، افق سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت می‌شود و فعالیت‌های نامولد یا واسطه‌گری رونق می‌گیرد. به علاوه، عدم‌اجام سرمایه‌گذاری‌های بلندمدت آینده رشد اقتصادی را به خطر می‌اندازد. با این مقدمه بلندمدت، می‌خواستم توصیه و آرزو کنم که رئیس کل امروز بانک مرکزی اگر به حجمی از ارز دست یافت، از مسیر یاد حرکت نکند و نتایج موردناشره در بالا را به خاطر بسپارد. بکوشد حرف خود را که فکر می‌کنم همین حرف‌هایی باشد که خدمت شما عرض کردم، به اعضای دولت بقبولاند؛ خاطر‌نشان کند که ۵۰–۴۰ سال تجربه کنترل قیمت ارز و قیمت کالاها و خدمات کافی است و تسلیم نظر آنها نشود؛ بقبولاند که نظام چندنرخ‌خی ارز مفسده‌زاست و باید و به کمک کندت تا کشور از دست چنین نظام ارزی ناکارآمدی خلاص شود.

قیمت‌گذاری دستوری موجب بازی دو سر باخت برای مردم و خودروسازان شده است

برنگاه عبور از قیمت دستوری



خوردویی خارج شود. در باب کیفیت خودروها؛ با افزایش رقابت و تسهیل ورود خودروهای خارجی به کشور، خودروسازان داخلی نیز به ناچار ناگزیر به بهبود کیفیت محصولات خود خواهند شد. همچنین نقش نهادهای تنظیم‌گر مانند سازمان استاندارد باید بازنگری تدریجی در استانداردهای فعلی و نزدیک کردن استانداردها به سمت نمونه‌های موفق بین‌المللی باشد. با این حال، سال‌هاست که مردم و مشتریان بازار خودرو از وضعیت موجود ناراضی هستند. از یکسو، با وجود تحریم‌ها و ناکارآمدی‌های مدیریتی، به علت تورم متوسط قدرت خرید مردم کاهش یافته و تهیه خودرو برای بسیاری افراد مشکل و چه بسا ناممکن شده و از سوی دیگر، کیفیت خودروهای تولید داخلی از سطح انتظارات مشتریان بسیار پایین‌تر است.

چهارراه عبور از قیمت دستوری

هرچند تعیین استانداردهای جدید برای خودروهای داخلی در سال‌های اخیر، موجب از دور خارج شدن خودروهای محبوبی مانند پراید شده است، اما همچنان سطح استاندارد خودروهای ایرانی از جمله ایمنی، آلپندگی، استهلاک و… از خودروهای متوسط وارداتی بسیار پایین‌تر است. به علت کمبود منابع ارزی، واردات خودرو نیز بسیار محدود شده و خودروهای وارداتی موجود در بازار به علت تعداد کم و فزونی تقاضا بر عرضه، به چند برابر قیمت رقابتی خود در بازارهای منطقه و بسیار بیشتر از قیمت تمام شده خرید، پس از احتساب تعرفه‌های ۸۶ درصدی واردات به فروش می‌روند. افزایش قیمت ارز و نهادهای تولید در دو دهه گذشته، هزینه‌های ساخت خودرو در کشور را بسیار بالا برده است؛ کما اینکه به واسطه تحریم‌ها، تأمین قطعات باکیفیت (به‌خصوص قطعات وارداتی) با چالش‌های مختلفی همراه است و خودروسازان مجبورند که قطعات خود را از منابع درجه دو و سه تهیه کنند که همین باعث افزایش هزینه‌های جانبی می‌شود. بنابراین با وجود آنکه هزینه‌های ساخت خودرو در کشور به دلیل افزایش قیمت ارز و نهادهای تولید در این سال‌ها بالا رفته، اما درآمد خودروسازان به همان نسبت افزایش نیافته و این موضوع موجب زیانده شدن خودروسازان بزرگ از ابتدای دهه ۱۳۹۰ به این سو شده است.

اگرچه ضعف بهره‌وری، ریخت و پاش‌های مالی و بی‌تدبیری‌های مدیریتی همگی در مشکلات خودروسازان نقش دارند، ولی علت اصلی زیانده شدن آنها در یک دهه گذشته، قیمت‌گذاری دستوری بوده است. برای افزایش رقابت در صنعت خودروسازی ابتدا دولت باید سهام شرکت‌های تابعه خود، حداقل در یکی از دو قطب خودروسازی کشور را به بخش خصوصی واگذار کند و به هیچ نحو در حق رأی و جریان نقدی آن نفوذی نداشته باشد. در گام دوم، در بازه زمانی ۱۰ ساله باید تعرفه خودروهای وارداتی به صورت پله‌ای به میانگین قیمت منطقه (۵ درصد) برسد. همزمان خودروسازان باید استانداردهای خود را به سطح جهانی نزدیک کنند. در گام چهارم نیز به مردم برای واردات خودرو اجازه داده شود تا منابع ارزی نزد خود را برای واردات استفاده کنند.

کیفیت خودروهای تولید داخل از سطح انتظارات مشتریان پایین‌تر است و همین امر، نارضایتی مردم را دوچندان کرده است. صنعت خودروسازی ایران با وجود آنکه صنعت ریشه‌داری است و با کمک مجموعه حاکمیت در دهه‌های گذشته توانسته فضای نسبتاً انحصاری در مقابل خودروهای وارداتی برای خود ایجاد کند، اما در سال‌های اخیر با مشکلات و چالش‌های اساسی و زیانده‌ی انبوه مواجه شده است. در شرایطی که تحریم‌ها از ابتدای دهه ۱۳۹۰، کمر صنعت خودروسازی را شکست و خودروسازان برای واردات برخی از قطعات خود متحمل هزینه‌های اضافی برای دور زدن تحریم‌ها شدند، جهت کمینه کردن هزینه‌های خود از کیفیت خودروها ماهی گذاشتند و این امر بیش از پیش موجبات نارضایتی مصرف‌کنندگان تصور است و شاید بتوان ادعا کرد که ریشه اصلی وضعیت فعلی و بازی دو سر باخت مردم و خودروسازان، نه تحریم و نه ناکارآمدی‌های مدیریتی و نه مافیای خودرو هستند. البته نمی‌توان نقش هر کدام از این موارد در به وجود آمدن وضعیت کنونی را نادیده گرفت؛ ولی مهم‌ترین عامل زیانده‌ی فرآینده خودروسازان و افت کیفیت خودروها به بهای کاهش هزینه‌ها را می‌توان در سیاست قیمت‌گذاری دستوری جست‌وجو کرد.

از اینجا مانده و از آنجا رانده

با وجود مشکلات عدیده مدیریتی و بهره‌وری، ریشه کاهش کیفیت محصولات خودروسازی، تلاش برای کمینه کردن هزینه‌های تولید است و قیمت‌گذاری دستوری، یکی از مهم‌ترین انگیزه‌ها برای فدا کردن کیفیت در برابر کاهش هزینه‌ها برای شرکت‌های خودروسازی است. از سوی دیگر، فضای صنعت خودروسازی کشور به زعم بسیاری از کارشناسان و تحلیلگران، همچنان انحصاری است. صنعت خودروسازی کشور هیچ‌گاه مزیت رقابتی نسبی برای فعالیت در بازارهای منطقه‌ای و جهانی نداشته است. مهم‌ترین عامل موفقیت و سوددهی بالای خودروسازان در جهان، تیراژ تولید است. صنعت خودروسازی ایران در دهه ۱۳۸۰، با شیب مناسبی توانست تیراژ تولید ۳۵۰ هزار دستگاهی در سال در ابتدای این دهه را در سال ۱۳۹۰ به تولید بیش از یک میلیون و ۷۰۰ هزار دستگاه در سال برساند. با افزایش تولید در این دهه، امید آن می‌رفت تا خودروسازی کشور ضمن افزایش سطح تولید به رقم بیش از ۲ میلیون دستگاه در سال، جایگاه مناسبی از منظر سوددهی و تسخیر بازارهای منطقه‌ای به دست آورد.

اما وقوع تحریم‌های هسته‌ای و شوک‌های ارزی در ابتدای دهه ۱۳۹۰ موجب شد تا سمت هزینه‌های عملیاتی خودروسازان در ترانزنامه‌های‌شان متورم شود. از سوی دیگر، با ورود همزمان شورای رقابت به عرصه قیمت‌گذاری دستوری، درآمد خودروسازان متناسب با هزینه‌های‌شان افزایش پیدا نکرده است. در باب قیمت‌گذاری؛ پس از ایجاد فضای رقابتی در صنعت خودروسازی، شورای رقابت به عنوان بازوی تنظیم‌گر دستگاه حاکمیت می‌تواند به صورت کامل از قیمت‌گذاری دستوری محصولات

چرا ثبت‌نام‌کنندگان هنوز خودروی وارداتی نگرفته‌اند؟

اولتیماتوم مالیاتی برای لوکس‌سواران

دوم به شرط وجود ظرفیت خودرو (پر نشدن ظرفیت برای مشتری که این خودرو را در اولویت اول خود داشته‌است) و سپس به همین ترتیب اولویت سوم بررسی می‌شود.

مدیر سامانه یکپارچه خودروها تصریح کرد: بنابراین انتخاب اول (اولویت اول انتخابی) مستترِبان حائز اهمیت بوده است؛ همانطور که اشاره شد، سامانه به ترتیب اولویت متقاضی، انتخاب اول آنها را بررسی و در صورت دانشستن ظرفیت، تخصیص خودرو صورت می‌گیرد، بنابراین ابتدا همه اولویت‌های اول بررسی و فرآیند تخصیص صورت می‌گیرد. در صورت باقی ماندن ظرفیت، انتخاب دوم بررسی و در صورتی که خودرویی باقی مانده باشد، انتخاب سوم بررسی و فرآیند تخصیص صورت می‌گیرد؛ در غیر این صورت، عدم تخصیص در حساب کاربری مشتری درج شده است. از سوی دیگر، مدیر کل دفتر حسابرسی مالیاتی سازمان امور مالیاتی گفت که مالکان خودروهای لوکس بالای ۳ میلیارد تومان تا پایان بهمن برای پرداخت مالیات مهلت دارند. به گفته «شاهین مستوفی»، تکالیفی در قانون بودجه به عهده سازمان امور مالیاتی گذاشته شده که می‌یابست نسبت به مطالبه مالیات از املاک لوکس و گران‌قیمت با ارزش بالای ۲۰ میلیارد تومان و همچنین خودروهای لوکس با ارزش ۳ میلیارد تومان، اقدام به محاسبه و مطالبه مالیات شود. سازمان امور مالیاتی در سال ۱۴۰۲ با دریافت اطلاعات بالغ بر ۱۵۱ هزار خودرو از طریق ناجا، بالغ بر ۲۸۰۰ میلیارد تومان مالیات از مالکین خودروهای لوکس و گران‌قیمت مطالبه کرده است. این مقام مسئول در سازمان امور مالیاتی درخصوص خانه‌های لوکس و گران‌قیمت نیز گفت: با تکلیفی که برای سازمان امور مالیاتی مشخص شده، از مالکان واحدهای مسکونی گرانقیمتی که بیش از ۱۰ سال در ملک‌شان ساکن هستند، مالیاتی مطالبه نمی‌شود.

او با بیان اینکه متاسفانه اطلاعات مالکان خانه‌های لوکس در اختیار سازمان امور مالیاتی قرار گرفته است، گفت: به همین دلیل نوانسته‌ایم برای سال ۱۴۰۲ مطالبه مالیاتی داشته باشیم، اما در سال ۱۴۰۰ بالغ بر ۴۰ هزار واحد مسکونی لوکس و گران‌قیمت شناسایی شده که نسبت به مطالبه یک و یک‌دهم همت از مالکان این واحدها مطالبه شده است.

^[1] قیمت‌گذاری دستوری موجب بازی دو سر باخت برای مردم و خودروسازان شده است

^[2] قیمت‌گذاری دستوری موجب بازی دو سر باخت برای مردم و خودروسازان شده است

